

HOOFSTUK 4 NAVORSINGSRESULTATE

In hierdie hoofstuk is 'n kort opsomming van die sessies wat vir ontleding gebruik is, gegee. Daarna is die protokolle ingesluit om die verstaan van resultate vir die leser te vergemaklik, aangesien die konteks van waar die resultate vandaan kom, dan vir die leser duideliker behoort te wees.

1. OPSOMMING VAN SESSIES

1.1. Sessie 3

Die groeplede wat aan hierdie sessie deelgeneem het, was Annelie (protagonis), Daniël, Anton en Lea. Annelie se lewensdrama het gewentel rondom 'n verkragting deur 'n vriend. Tegnieke wat gebruik is, is self-voorstelling, beelding, dubbel-tegniek en rolomruiling. Daniël was een van die gehoorlede, maar het ook die rol van 'n helper-ego aangeneem. Anton het die rol van Annelie se vriend gespeel en hy en Annelie was in hierdie rol in rolomruiling betrokke. Lea was hoofsaaklik 'n gehoorlid, maar het ook as dubbel vir Anton opgetree.

1.2. Sessie 4

Annelie was weer die protagonis in hierdie sessie. Sy het die konflik in haar verhouding met haar ouers uitgespeel deur die rol van 'n rolprentkarakter wat soortgelyke konflikte beleef, aan te neem. Lea het die rol van haar vriend en redder vertolk, asook die rol van haar ma. Anton en Daniël het die rol van Annelie se pa vertolk en Daniël het ook die rol van Annelie se ma vertolk. Tegnieke wat gebruik is, is dubbel-tegniek, rolomruiling, self-voorstelling, monoloog en beelding.

1.3. Sessie 5

Karin was die protagonis in hierdie sessie en haar lewensdrama het gehandel rondom haar konflik met haar stiefpa. Janet het die rol van Karin se ma

gespeel en het in hierdie rol met Karin omgeruil. Neels het die rol van Karin se stiefpa gespeel en het in die rol met haar omgeruil. Beelding is in dié sessie gebruik en al die groeplede het simboliese karakters aangeneem. Die dubbel-tegniek is ook in hierdie sessie gebruik.

1.4. Sessie 6

George was in hierdie sessie die protagonis en sy lewensdrama het gedraai rondom die onlangse dood van sy ma. Karin en Kobus het die rol van verskillende dele van George se psige tydens die beeldingstegniek gespeel. Sy het ook die rol van George se broer gespeel. Adri het die rol van George se ma gespeel en het in hierdie rol met hom omgeruil. Kobus het ook die rol van 'n onbekende man teenoor wie George sy aggressie projekteer, gespeel. Neels het die rol van George se tannie gespeel. Die tegnieke wat gebruik is, is self-voorstelling, rolomruiling, beelding en dubbel-tegniek.

2. PROTOKOLLE WAT VIR ONTLEDING GEBRUIK IS

2.1. SESSIE 3

Beskryf asseblief jou belewing tydens vanaand se sessie:

Annelie: I was scared when I was chosen to be protagonist. I felt really scared. I felt that I wouldn't be able to tell everybody what really happened that night. It would only be me, me who know about it and eventually I started off, getting it right and I was glad that you forced me to show it, no matter what happens, so that the people inside would know what happened. I was scared they will think I'm weird and that something is wrong with me. They know now what happened and they feel better knowing.

Near the end I started crying, I pushed Anton away like I would've liked to do with him, that night. It didn't feel like butterflies, it felt like eagles inside my stomach, wanting to burst out and just grab the person and kick him and beat him up so that he could never do this again. It was so real, I felt so powerful. I also felt bad towards Anton, everybody could see his feelings, he's not like that person and I don't think he wanted to do that. But at that stage it felt like somebody was really kicking me and it was painful and that is why I started crying. I felt bad for Anton's sake but it also felt good. It felt it could come to an end where I could defeat this guy even if it was still Anton. I felt like I could still beat him.

When someone doubled for me, I stated straining my mind, it stated confusing me. I wanted to say what I said that night, but then I can't remember the words. What the double said was close, but not exactly and not the expression that I wanted but eventually it got up to what I wanted to say and what I wanted him to feel, the aggressiveness in me, the pain that he caused me. What the double said didn't keep the feelings down, my mind was playing with itself, it said the feelings to itself and what the double told me made me want to get the feelings out, it must come up, it must come out of my system. Some of the stuff that the double said was really true, except it wasn't the exact words but it was how I felt and it helped me to say the things I felt.

At the end when we did that sharing part I felt like they realized the pain. I felt like I showed more emotion to them than I actually ever showed to my mind itself and I know they hate him as much as I do and they would beat him up if they saw him for what he did to me.

It felt terrible to play him (*antagonist*). I never imagined his role before, hear his voice all the time, I never want to be in his position again. I couldn't imagine that somebody could do something like that, it destroyed my mind totally, playing his role and do that and feel it was me lying there and it was me getting kicked like that. It made me feel "no I can't do this, it is wrong". The way he said it, I could never say the same words. But the words that he said that I had to say was powerful. It felt like I was him and it felt like what I am doing is wrong and eventually it came to an explosion where I couldn't imagine him anymore, it was like just the words that I had to say. It felt like it was wrong, why did he do it, what was going on in his mind at the time.

I was surprised by the way that everybody felt about him, I never knew people would understand. I never expected anybody to feel that way. I expected everybody to keep quiet and say it's wrong. I could see everybody, how they felt they knew how I felt and they would really like to get back at him and give him the pain and suffering that I had. I felt stupid not to have told anybody when it happened, instead of only now.

Daniël: I felt heartsore for Annelie's sake. It was such a terrible thing to happen to her. I was shocked, when you said people could cry in a psychodrama I thought "What a load of shit, why would anyone cry?". Now I know it can happen and you could see it was actually genuine. Afterwards I could tell her that I know how bad she felt and still does feel. That fears will probably be there for a long time.

When I played the boyfriend I felt I never want to be that way and I was glad she was pushing me away. It is a pretty straight forward role to play but trying to feel what drives him to it, it is impossible for me.

Anton: Dit was goor om daai boyfriend te speel. Ek hou nie daarvan om iemand seer te maak en seer te laat kry nie en dis nou wat vanaand gebeur

het. Ek het ook gesukkel toe ek haar rol moes speel en sy die boyfriend. Ek het probeer maar ek kon nie soos sy voel nie. Ek moes ook probeer om my in te leef in hoe hierdie ou sou gewees het, maar ek kon dit nie doen nie, ek is net nie so ou wat dit kan doen nie. Toe Lea vir my ge-"dubble" het, het dit my brein half van die goed afgekry want dan moet ek doen wat sy sê. So dit maak 'n ou dat jy nie heeltemal so in die ding inlewe nie.

Dit het my gepla dat ek haar maak huil het, maar ek weet dit help haar. Tog kan ek nie help, ek voel sleg, ek wil nie hê sy moet huil nie.

Lea: I think what happened tonight really helped Annelie. It was good, I felt that she really needed it because she's got all of these feelings that she's scared to show and it brought some of it out.

While I was watching tonight I got angry, very, very angry and I almost wanted to jump up and kill Anton and when she started crying, I started crying too. I felt so helpless because I couldn't do anything to make her feel better and I wasn't there so I couldn't do anything to stop him.

Anton has never been in that situation and he doesn't know what to say. I've been in something like that and when I doubled for him, I just wanted Annelie's feelings to come out so she can feel better. I think it worked, it really helped her to get into it.

I also felt better afterwards just by telling her that she must not worry, I'll be there for her. And I was angry and I wanted to tell her that I understand how she feels and that I'm angry for her part too and she mustn't feel alone or ashamed.

The things that happens in other people's psychodrama sometimes also has something to do with me and I think I also learned something out of it as well but I'm not ready to do my own psychodrama.

2.2. SESSIE 4

Beskryf asseblief jou beleving van vanaand se sessie:

Annelie: Tonight wasn't so heavy as the other night, not so intense. I don't think I have that big a problem at the moment, with my future. I had a problem in the past but I don't have that big a problem in the future 'cause I know eventually I'll get to talk to my parents, so then I'll probably not have that much emotion lying ahead of me.

I role-reversed with my mother and that felt different, it wasn't easy, 'cause I know what some of my mother's answers to questions will be but I'm not exactly sure if it will be the same as what I think. So I don't know, I couldn't exactly play my mother's role. It was difficult 'cause at the moment she is still cross with me because I disappointed her but then again my father is not

mad, he is very disappointed but he's not mad at me anymore. I could go into her role a bit but not totally because it is too different, well she's very soft-hearted, well not that I'm not, but she, well she's more lady like than I am and she's got a book-type personality, she likes to sit and read books, she's not a social person. So it's not like I could be the same as she is.

Lea: I didn't want to do my psychodrama tonight 'cause I'm not really a person who opens up and I was kind of scared 'cause I don't want anybody to find out how I really feel and invade my private life. Maybe I don't have the guts to do it. And I know if I do the psychodrama and you find out part of me, I might get aggressive, 'cause I might get angry and destroy something and I'm scared that I might hurt somebody. Also I don't want anybody to feel 'Ah shame, the poor child' or 'I know how you feel' 'cause they don't know how I feel, they haven't been through all that. And they'll try and understand and they'll say 'I understand' but they won't.

When I played the mother's role I felt 'Hey Annelie, how can we trust you, you hurt us so badly and now you expect us to let you just go free again, and then you can disappoint me again and again'. I didn't want to be the mother 'cause, I felt weird feeling those feelings of the mother 'cause I know how Annelie feels and that she wants her freedom and I know she won't try and disappoint her mother. It was like, the Lea part knows I want to take Annelie's side, and I don't want to take the mother's side 'cause I'm not the mother and I don't even want to think of what I was thinking then, you know 'Annelie, you are going to disappoint me'. So I kinda struggled with myself saying 'Lea, you're not the mother, you're Lea and you mustn't try and tell Annelie that she's going to disappoint you'. And also I know how she feels, it took me two years to get my freedom, I know how she feels and I can tell her that.

It is good to see her psychodrama, 'cause I know its helping her and I'm trying to help too, but I don't actually know, it's kinda weird, everybody is walking around with these happy faces and then when you look a bit deeper, you see the real person, and then in psychodrama they show their real feelings but outside they don't. It's like here they can confide but outside they can't.

I think she learned a lot tonight. She has this fantasy that she wants to be free but now at least she knows that she can't be totally free, she still has parents and that the parents must take responsibility for her. And I hope she learnt that new communication with her parents and if they don't want to talk or listen, she must try and try and try. And she learnt a lot about herself too 'cause when I was the mask she told us everything and that she was wearing the mask and she realized that she was wearing a mask. And I think she kinda realized how her parents felt.

Anton: Ek weet nie, ek het nog nie eintlik sulke probleme soos Annelie gehad nie. Dit sou seker vir my iets beteken het as my ma so was, as ek sulke probleme gehad het. Toe ek nou die pa gespeel het, ek was nie lus om hom te speel nie, ek het nie eintlik iets gesê nie en ook niks gevoel nie. Die hele

ding het eintlik niks met my te doen gehad nie en dit is seker hoekom ek nie juis veel daarvoor kan sê nie.

Daniël: I have a lot of the same feeling as Annelie, similar stuff happened to me. I think I learned a lot too, like I must communicate with my parents. When I played her dad, I thought he's a bit tough on her, he shouldn't put her down so much. I felt kind of guilty saying that stuff to her. I just played it the way I thought her dad would be, but I can't say I got into it. You don't feel like that guy, you just say what you think. It was easier when you doubled for me. Sometimes I didn't know what to say and then you help say it.

2.3. SESSIE 5

Beskryf asseblief jou belewing tydens vanaand se sessie:

Karin: Met die opwarming het ek daai brief geskryf vir my oumagrootjie. Sy weet nie van al hierdie dinge nie. As sy nog daar was sou ek by haar gaan bly het want ek was baie lief vir haar. Dit het my hartseer gemaak, ek het na haar verlang.

Ek was bang toe ons begin om my psigodrama te doen want alles het weer van voor af opgekom. Nou na die tyd voel ek verlig, beter, ek dink ek het dit alles met iemand klaar bespreek, ek voel beter. Toe ek gekies is, was ek op my senuwees, senuweeagtig. Ek was bang op 'n manier. Ek het lam gevoel.

Dit was moeilik om my ma se rol te speel. Die feit dat sy my nie wou glo nie, om dit uit te beeld, dit was vir my moeilik. Ek kon dit nie eers doen nie. Om te dink dat jou eie ma jou nie glo nie, dat sy jou stiefpa sal kies, ek weet nie, dit was vir my moeilik. Ek het geskok gevoel.

Toe ons die simbole gebruik het, ek was die muis, ek was bang, maar teen die leeu was daar haat, ek het hom gehaat. Ek het gevoel hy moet nooit weer daar wees nie, hy moet op die aarde weg wees. Dit was soos die werklikheid. Ek was klein, ek kon niks doen nie, ek was hulpeloos en dat iemand, jy weet daar is iemand beter as jy en jy weet hy sal jou ma opsteek teen jou, om weer te sê nee ek lieg. Dit was vir my moeilik, dit was die werklikheid.

Toe ek begin het om die plek te bou waar alles gebeur het, alles het net teruggekom, hoe dit lyk. Ek het anders gevoel. Dit het meer soos die werklikheid begin voel, soos daai aand, presies die tyd toe dit gebeur het. Dit het die werklikheid geword.

Toe ons na die tyd gesit en praat het, alles wat die ander vir my gesê het, ek het nooit geweet of moet ek vir Janet en Neels vertrou nie, maar ek weet ek kan nou, ek was nooit seker, maar ek weet ek kan nou. Soos hulle gepraat het en vertel het wat al met hulle gebeur het. Dit het my ook laat dink aan my ma. Sy haat dit ook as ek 'n seunsvriend het. My stiefpa veral, hy wil hulle

slaan as ek net met een praat. Soos Janet vertel het, het ek haar op 'n manier ook jammer gekry. Dis einlik baie soos my ma, die feit dat haar ma haar ook nie vertrou nie.

Toe ek my stiefpa se rol gespeel het, het dit gevoel of ek soos hy begin raak - 'n monster. Ek het dit gehaat. Ek wil nie 'n monster wees nie, ek wil nie soos hy wees nie. Ek was bang, ek het gewens hy wil stop, ek haat sy stem, ek haat alles.

Janet: Ek was skrikkerig in die begin, ek meen jy hoor van gemene stiefpa's en dit, maar jy weet nooit regtig wat dit is tot dit met jou gebeur nie. Ek was bietjie bangerig en deurmekaar aan die begin. Jy weet nie wat is besig om te gebeur nie en om jousef in so 'n posisie te sit. Dit was ook ontstellend. Ek het gedink ek gaan begin huil. Dis hartseer, dis ontstellend, ek meen, ek ken Karin nie baie lank nie, maar ek is haar vriendin en dit maak seer om te sien iemand wat jou vriendin is, kry seer, iemand waarvoor jy omgee. Ek was nog nooit in haar posisie nie, maar ek kan haar punt insien en ek kan dink hoe sy moet voel.

Met die opwarming het dit snaaks gevoel, ek meen ek het myself nog nooit as 'n dier voorgestel nie, maar dis lekker om jousef as 'n dier voor te stel en nie te worry wat ander mense dink nie, ek meen jy is 'n dier en jy is vry. Met die brief was ek ongelukkig, ek voel skuldig, ek weet nie, ek is deurmekaar.

Toe ek Karin se ma gespeel het, was dit anders. Ek het nog nooit myself as enige iemand anders probeer voorstel nie, ek meen, ek was nog net myself en dis wie ek wil bly. Ek wil nie in iemand anders se skoene wees nie. Dit was moeilik, dit was moeilik om myself voor te stel as iemand anders, veral in so posisie. Dit was regtig moeilik. As ek hard genoeg daaraan werk sal ek my daarin kan indink en regtig sien wie die ma is.

Dit was nie vir my lekker gewees om die rol van die leeu te speel nie. Om so magtig te voel en klink en almal is bang vir jou. Dit maak mens bang, ek meen, dit kan nie 'n lekker gevoel wees nie. Hulle skrik vir jou en enige iemand is te bang om uit hulle spoor te trap. Niemand wil met jou praat nie en jy weet mense is net vriende met jou omdat hulle te bang is vir jou en nie omdat hulle regtig van jou hou nie.

Nou is ek soort van deurmekaar, dit was anders, ek het nog nooit aan so iets deelgeneem nie en hoe meer ek daaraan dink ... ek dink dat Karin gehelp kan word en dat, ek dink dit was goed om aan die psigodrama deel te neem. Ek moet sê ek voel snaaks binnekant, ek was bietjie ongelukkig, maar ek dink dit was goed.

Neels: Ek weet nie eintlik hoe of wat ek voel nie, ek weet nog die hele tyd nie. Ek raak half nervous. Ek kom agter dat 'n mens kry dit reg om in jou diepste probleme in te gaan met die psigodrama. OK, dit kom uit en als, maar dit lyk vir my 'n bietjie skrikkerig. Skrikwekkend. As ons dalk eendag my

psigodrama doen, ek weet nie, dit sal nie goed wees, ek sal te kwaad word, ek is bang ek maak mense seer.

Toe ek daai stiefpa gespeel het kon ek haar seer voel. Mens kon voel. Mens weet. Jy weet as daar seer is in iemand anders en ek is so dat dan is dit net so seer in my. Maar ek kan nie uitmaak watse sin daai stiefpa gehad het nie. Daar is iets fout met hom. Toe sy my weggestamp het toe ek die stiefpa was, ek kon toe agterkom sy het regtig haar gevoelens, het sy laat gaan. Ek weet nie of dit waar is, maar ek kry die indruk 'n mens raak sterker as jy jou gevoelens laat gaan. Ek was bly vir haar dat sy haar gevoelens bietjie kon uitkry, want ek dink 'n mens voel beter na die tyd.

2.4. SESSIE 6

Beskryf asseblief jou belewing tydens vanaand se sessie:

Karin: Dit was anders as toe ek protagonis was. Op 'n manier was dit goed, om hom te kan help, maar op 'n manier was dit ook hartseer om te sien wat in daai ou se lewe aangegaan het. Toe ons begin het met die psigodrama, toe ons hier aangekom het, was dit nie eintlik iets nie, maar hier aan die einde het ek hartseer geraak, baie hartseer geraak en toe het ek mos selfs begin huil saam met hom. Ek het die "ek haat myself" gedeelte van hom gespeel en daai gevoelens kom ook baie by my op, dat ek myself haat. Toe ek dit gespeel het, het ek ook aan goed van myself begin dink.

Toe ek hier ingestap het, was ek nie regtig lus vir vanaand nie. Toe ons nou sit en almal se probleme hoor, het ons vir George gekies en toe ons dit begin opvoer, het dit nou nie vir my so erg geklink nie en toe dit nou aangaan, met daai haat en dit, toe het ek aan myself gedink, tot waar dit, waar ek sy broer speel, toe dink ek, maar wat as hy nou sy broer haat, omdat hy met sy ma baklei het, nooit jammer gesê het regtig nie - daai gevoel was nie lekker nie, om te weet iemand gaan jou haat vir die res van jou lewe. Toe kom dit waar hy in die kar met sy ma begin praat toe was my emosies dadelik hartseer, baie hartseer en toe het ek saam begin huil. Toe dit klaar was, was my emosies nog hartseer - vir sy part. As dit ek was sou ek ook aan selfmoord gedink het. Toe ons hier in die kring gesit het en ek die emosies van sy broer vertel het, het ek dit baie bedoel want ek het regtig so gevoel. Aan die begin het ek maar net die broer gespeel omdat hy my gekies het, maar toe ek regtig die broer speel het dit my regtig geraak.

Aan die einde kon ek vir hom sê dat ek verstaan hoe hy voel want dit het gevoel of ek nou saam met hom in een plek is, of ek nou hy is en dat ek weet watse lewe hy lewe - dis hoe dit gevoel het.

Adri: Ek het vanaand pyn en hartseer en haat gevoel. Dit was goed om dit weer te voel want dit vertel 'n mens meer van die lewe. Ek voel hartseer vir wat met hom gebeur het, maar ook vir wat al met my gebeur het. Mense wat ek lief voor was, is ook al dood en dit pla my baie.

Aan die begin was ek bang, ek het gedink, wat gaan nou gebeur, wat gaan ons nou doen? Toe ek sy ma gespeel het, was ek hulpeloos. Ek kan niks vir hom sê sodat hy beter voel nie. Ek wou hom help, maar dit voel of jy niks regkry nie. Dit was moeilik om sy ma te speel. Ek was angstig toe ek die ma was - dit het gevoel of ek nou uit my eie met hom praat en almal kyk vir my en wat moet ek sê? Ek weet sy is dood en dat hy nie weer met haar sal kan praat nie, ek hou nie van sulke fantasie-goed nie. Ook toe hy gewys het hoe hy die ander ou geslaan het - ek het gesien toe dit regtig gebeur het en dit was nie soos hy dit gewys het nie. Ek hou nie daarvan nie.

Toe ek aan die einde vir hom vertel het van my kat wat dood is, het ek simpel gevoel. Maar darem weet hy ek is ook hartseer. Ek het hom jammer gekry dat hy so hartseer was. Ek wou vir hom sê hy hoef nie daarvoor te praat as dit nie lekker is nie.

Kobus: Vir 'n lang tyd was ek nou al soos 'n klip gewees. Ek het niks vir niemand gevoel nie. En skielik kom vanaand en die eerste gevoel wat ek kry is pyn en hartseer en al daai negatiewe goed. Dit maak my aggressief en dan doen ek die verkeerde goed en verloor beheer oor myself en dan maak ek net droog. Dit was nie lekker nie, ek wil dit nie weer doen nie. Ek het myself in George se skoene geplaas en ek dink, op 'n manier, ek het gevoel soos hy voel, en moedeloos - ek weet hoe dit voel.

Toe ons die opwarming gedoen het en die die diere gespeel het - dit was 'n ander manier om myself uit te druk - dit was beter as om te praat. Ek het so soort van op my gemak gevoel.

Aan die einde toe ek vertel het van my vriend wat dood is, was ek op 'n manier weer stukkend gewees, van voor af. Aan die ander kant, ek besef dis verby en ek kan niks daaraan doen nie - ek wil nie weer daarvoor praat nie want ek wil nie hê dit moet weer vir my 'n "issue" word nie. Ek voel nou bietjie bang. Ek hou nie daarvan om hierdie goed te voel nie, ek voel onseker oor wat ek voel en moet dink.

George: Dit was vanaand vir my of ek regtig weer met my ma gepraat het. Ek voel baie beter, my probleem voel ligter. Dit is van daai laaste deel waar ek met haar gepraat het, dit was asof my ma self langs my gesit het, asof ek met haar self gepraat het. Vir haar gesê hoe ek gevoel het oor haar en dit wat vir my teruggesê is, dit is dieselfde as wat sy vir my sou sê.

Toe ek my broer en suster en tannie gespeel het om te wys hoe hulle is en so, was ek nie seker oor presies wat hulle sou sê en hoe hulle voel oor die hele storie nie, maar ek dink wat ek gesê het was die waarheid, ek dink dit is hoe hulle voel. Toe ek die man gespeel het wat ek geslaan het, het dit nie goed gevoel nie. Ek het gedink hoe ek sou gevoel het as ek in die straat geloop het en iemand moet my ewe skielik net begin slaan. Ek sou nie geweet het wat om te doen nie, ek sou nie daarvan gehou het nie, ek sou bang geword het. En toe dink ek hoe hy moes gevoel het. Dis maar, daai oomblik toe dit gebeur het, het ek nie geweet dis hoe dit moet voel nie.

Toe ek omgeruil het en my suster se rol gespeel het, was ek onseker. Ek het soort van geweet wat hulle gesê het, maar as ek my suster moes wees, sou ek baie onseker gewees het - ek sou nie weet hoe om dit te sê nie.

Toe ek vertel het van hoe daai aand was, het ek baie daaraan teruggedink, toe hulle vir my kom sê het. Ek het dit alles in my gedagtes gesien, die gebou, die paadjie, die teerpad, die boom, die parkeerarea. Ek het dit alles gesien en dit was soos daai aand wat hulle vir my kom sê het. Dit het my gehelp om dit so te wys, waar alles is. Die asof dit weer daai aand geword het.

Ek voel dat ek met my ma kon praat, om te huil oor dit alles, ek voel baie beter na die tyd, om oop te maak, om te sê hoe jy voel oor die hele storie, om te praat is baie beter, dis beter as om net te dink jy moet selfmoord pleeg, hulle verstaan hoe ek voel en dis beter.

Neels: Ek kon vanaand weet hoe hy voel, ek kon dit voel, hoe dit vir moes wees. Ek het ook al probeer selfmoord pleeg - ek voel ook verward, soos dit vir hom gevoel het. Ek voel simpatiek, ek kon daai pyn van hom voel. Toe ek gesit en kyk het, het ek gedink hoe daai mense voel, ek het probeer om myself in daai rolle te sit en te dink hoe sou hulle voel en hoe sou ek voel as dit ek was.

Ek dink dit help almal wat iemand al verloor het. Dit is seer. Ek het my oupa verloor en ons was baie in kontak met mekaar. Ek is nog verward, maar ek weet hy weet ook hoe ek voel. Dit voel vir my daar kom gevoelens uit wat ek nie gedink het ek het nie. In die psigodrama kom sy gevoelens ook uit soos hy op daai stadium gevoel het. Dis nie soos jy gaan na die tyd en dink oor wat jy moes gesê het nie, dit kom los terwyl jy dit speel.

3. DATA-ONTLEDING

'n Totaal van sestien onderhoude is met subjekte gevoer. Die onderhoude is die rou data vir die studie en in hierdie afdeling word geïllustreer hoe die data, deur middel van Colaizzi (1973) se metode, geanaliseer is sodat 'n fundamentele struktuur van die belewing van psigodrama deur binnepasiënt adolessente daargestel kan word.

3.1. Fundamentele Beskrywing (FBeskr.) via Fenomeen Bestudering (FBest.)

Die metode wat hier gevolg is, is in Hoofstuk 3, afdeling 5.2. uiteengesit.

3.1.1. Fase 1

In hierdie fase is stellings wat van toepassing op die fundamentele beskrywing is, uit die oorspronklike protokolle gehaal en die res is uitgelaat. Dit kan gevind word in Bylaag 1.

3.1.2. Fase 2 en 3

Bogenoemde stellings word op grond van ooglopende kwaliteite in groepe geklassifiseer en in komponente “vertaal”. Die resultaat van dié fase is by die navorser beskikbaar, maar word nie hier weergegee nie, aangesien dit in die vorm van ‘n reeks stellings in die volgende fase gekommunikeer word.

3.1.3. Fase 4

Fase 4 behels die samestelling van komponente sodat dit ‘n fundamentele beskrywing van die fenomeen vorm. Die volgende fundamentele beskrywing is die resultaat:

Fundamentele beskrywing van die belewing van psigodrama deur binnepatiënt adolessente as resultaat van die metode van Fenomeen Bestudering:

Psigodrama, soos dit beleef word deur binnepatiënt adolessente, is ‘n proses van herbelewing van ‘n lewensituasie waarin betrokkenheid by die situasie geleidelik toeneem soos inlewing in die situasie plaasvind. Die aard van die proses word beïnvloed deur die inhoud daarvan, byvoorbeeld die tipe tegnieke wat gebruik word en die aanslag van die regisseur. Komponente van die proses wat sigbaar word, is algemeen affektief (a. hieronder), protagonis-komponente (b. hieronder), hulp-ego-komponente (c. hieronder), rolomruiling-komponente (d. hieronder), opwarming-komponente (e. hieronder), “sharing”-komponente (f. hieronder), dubbel-tegniek-komponente (g. hieronder), gehoorlid-komponente (h. hieronder), antagonis-komponente

(i. hieronder), selfaanbieding-komponente (j. hieronder), katarsis-komponente (k. hieronder) en simbool-komponente (l. hieronder).

a. 'n Proses wat vooraf gepaard gaan met 'n gevoel van onsekerheid, onwilligheid om emosie met ander te deel, vrees en verwarring en die intensiteit van die proses word gelykgestel aan die intensiteit van die betrokke lewensdrama. Dieper betrokkenheid en meer empatie bestaan as tema relevant of gedeel is. Onbetrokkenheid is teenwoordig as tema onbekend is. Persoonlike betrokkenheid verhoog met aanneem van 'n rol en 'n toename in intensiteit van gevoel word ervaar soos proses voortbeweeg. Daar is 'n herbelewing van intense emosie wat met die betrokke lewensdrama gepaard gaan en skok in die sigbaarheid daarvan, maar ook verhoogde selfvertroue om emosies te deel. Ontdekking van eie situasie en dié van mede-karakters vind plaas en vaardighede in hantering van situasie word verkry. Daar is 'n sterk belewing van die drama as realiteit en die fantasie-element veroorsaak ongemak. Protagonis se emosie kom ook na groeplid se bewussyn en ervaring van negatiewe emosie bring negatiewe konnotasie met psigodrama. Die ervaring van groeplede se ondersteuning en empatie is verrassend en bring 'n besef van die onnodigheid van vroeëre vrese om die lewensdrama met ander te deel. Na afloop van die proses is daar ervarings van oorweldiging, gerustheid, verwarring oor eie emosies, besorgdheid oor en sorgsaamheid vir ander groeplede en verligting teenwoordig.

b. Antisipering van verkiesing as protagonis bring angs, onwilligheid om emosie aan ander te openbaar, onwilligheid om ander toe te laat om eie privaatheid te betree en vrees vir potensiële destruktiwiteit en onbeheerbaarheid van eie negatiewe emosies. Verkiesing as protagonis bring ervarings van angs, selfsug, senuweeagtigheid, lamheid in die liggaam, onsekerheid oor vermoë om lewensdrama met ander te deel en 'n vrees vir die opinie van ander. Daar is 'n dringendheid om eie lewensdrama met ander te deel en die gevoel van dwang om voort te gaan met die proses ten spyte van vrese. Hernude herinneringe wek angs. Skuldgevoel teenoor betrokke

medegroep lid verskyn wanneer negatiewe emosies teenoor antagonis geopenbaar word. Dis 'n hindernis, maar kan oorkom word. Beleving van die protagonis na afloop van die proses bevat 'n gevoel van verligting, blydskap en 'n sterk besef van groeplede se begrip, empatie en meegevoel.

c. Die intensiteit van betrokkenheid verhoog met die aanneming van 'n rol en die emosionele ervaring in die rol van die hulp-ego bring verligting. Die hulp-ego se meegevoel bly by die protagonis en verskuif nie na die karakter wie se rol vertolk word nie. Daar is 'n inlewing in die karakter se emosie en konflik weens die meegevoel met beide die karakter en die protagonis se emosie. 'n Opinie oor die karakter se gedrag, motivering en houding word op kognitiewe vlak gevorm en die rol word gespeel soos dit op kognitiewe vlak waargeneem word. Die kennis van 'n karakter verbreed hoe langer die hulp-ego in daardie rol staan. In die rol van 'n karakter kom emosie wat betrekking op die hulp-ego se eie lewensituasie het, na sy bewussyn. Die aanneem van 'n rol is moeilik en verg inspanning en by uittrede uit die rol is daar blydskap oor die waargenome vermoë dat die protagonis gehelp is. Die hulp-ego openbaar die behoefte om die protagonis te red en dit gaan met tye gepaard met 'n ervaring van magteloosheid en 'n onvermoë om van hulp te wees. Selfbewustheid is ter sprake wanneer ander se aandag op die hulp-ego gevestig word.

d. Die protagonis se rolomruiling met die antagonis is 'n onbekende ervaring, uiters verwarrend, "aaklig" en bring woede, hartseer en skok omdat die antagonis se woorde en emosie herbeleef word. Daar is 'n onaangename ervaring van eenwording met die antagonis en 'n onvermoë om die sin in sy optrede te vind en om inlewing in sy rol te bewerkstellig. Tydens rolomruiling is daar onsekerheid oor hoe die ander karakter sal optree en dit is moeilik om rolle om te ruil met 'n karakter wie se karaktereienskappe waargeneem word as verskillend van dié van die self. Rolomruiling bring 'n onbekende, nuwe perspektief op die ander karakter se motiewe en gedrag.

- e. Opwarming wek emosie en die aksie-komponent versterk die vermoë om die emosie uit te druk. Frustrasie kom na vore in die onvermoë om die doel van die fase te vind.
- f. In die “sharing”-fase besef die protagonis dat ander sy emosies beleef en verstaan en hul mededelings word as opreg beleef. Groeplede poog om die protagonis te help, beskerm, ondersteun en empatie aan hom te kommunikeer en die resultaat is ‘n gevoel van waardevolheid. Tydens hierdie fase kom ‘n verhoogde vlak van wedersydse vertroue tussen groeplede na vore. Insidente wat tydens die fase vertel word, word herbeleef deur die verteller en wek verdere herinneringe by die protagonis. Daar is ‘n gepaardgaande ongemak en verleentheid om van die self met ander te deel.
- g. Verwarring, verbreking in konsentrasie en vermindering van inlewing kom na vore wanneer ‘n ander persoon vir die groeplid dubbel. Die groeplid soek na die regte gevoel in die woorde van die dubbel en die gevoel is vir hom belangriker as die woorde. Die dubbel-tegniek bring emosies na vore wat die groeplid wil kommunikeer, maar nie weet hoe nie. Die speel van die rol van ‘n karakter word makliker tydens die tegniek. Indien die groeplid self die rol van die dubbel speel kommunikeer hy emosie aan die hulp-ego sodat die protagonis se emosie na vore kan tree. Hy gebruik eie vorige ervaring om vir ‘n ander te kan dubbel.
- h. As gehoorlid is daar empatie met die protagonis, ‘n inlewing in alle waargenome rolle en ‘n poging om begrip vir die relevante karakters te verkry, ‘n behoefte om fisies op emosionele belewing te reageer en ‘n ervaring van magteloosheid om van hulp te wees, teenwoordig.
- i. Die speel van die rol van die antagonis het ‘n sterk negatiewe impak op die betrokke groeplid, hy beleef ‘n onvermoë tot inlewing in die rol en kan die karakter se motiewe nie begryp nie. ‘n Besef van die positiewe waarde van die oefening vir die protagonis skemer deur ten spyte van die beleefde

negatiewe impak. Die betrokke groeplid beleef innerlike konflik weens sy meegevoel met beide die protagonis en die antagonis se emosie.

j. Die proses van self-aanbieding wek herinnering van die detail van die lewendrama en veroorsaak 'n verandering in die persepsie van die protagonis, deurdat die situasie 'n verhoogde sin van werklikheid aanneem. Inlewing in die toneel is makliker na afloop van die proses van self-aanbieding.

k. Katarsis word beleef as 'n loslating en voortvloeiing van emosie wat gepaard gaan met 'n intense bewustheid van die werklikheid van die situasie. Dit word waargeneem as 'n keerpunt wat gevolg word deur 'n gevoel van verligting.

l. Groeplede verplaas emosie vanaf 'n persoon na 'n gekose simbool en die simbool word die vergestaltung van die emosie. Die fisiese kwaliteite van die simbool dra by tot die ervaring van werklikheid.

3.2. Fundamentele Beskrywing (FB) via Empiriese Fenomenologiese Refleksie (EFR)

3.2.1. Fase 1

Soos reeds in Hoofstuk 3, afdeling 5.3. uitgewys, behels fase een van hierdie stap die erkenning dat die soeke na 'n ekstensiewe fundamentele beskrywing 'n verlies aan substansie veroorsaak, aangesien soveel detail as moontlik ingesluit word, terwyl die soeke na 'n substansiële fundamentele beskrywing weer verlies aan detail veroorsaak, omdat die klem op intensiteit van substansie val en gevolglik moet beide fundamentele beskrywings weergegee word.

3.2.2. Fase 2

Dit behels die interpretering van elke relevante stelling (Bylaag 1 - die resultaat van fase een van die verkryging van die Fundamentele Beskrywing via Fenomeen Bestudering - 3.1.1. hierbo) om vas te stel wat die betekenis wat dit inhou, is. Die betekenis is weergegee in betekenis-uitdrukkings en die resultaat van hierdie fase is 'n lys betekenis-uitdrukkings. Dit is in Bylaag 2 - Lys van betekenis-uitdrukkings) vervat.

3.2.3. Fase 3

In fase drie is elke betekenis-uitdrukking ondersoek met betrekking tot die betekenis wat dit in verhouding tot ander betekenis-uitdrukkings het. Die gevolg is verbandhoudende groepe betekenis-uitdrukkings. Die groepe betekenis-uitdrukkings word nie vir die leser apart weergegee in die vorm van 'n bylaag soos in die vorige fases nie aangesien dit in fase vier weergegee word in die vorm van 'n verteenwoordigende tema.

3.2.4. Fase 4

Die feit dat die betekenis-uitdrukkings interafhanklik is, het in fase vier gelei tot die besef dat dit in 'n enkele verteenwoordigende tema saamgevoeg moes word. Dit is aanvaar as die ekstensiewe fundamentele beskrywing van die fenomeen.

Die Ekstensiewe Fundamentele Beskrywing van die beleving van Psigodrama deur binnepasiënt adolessente, verkry deur die metode van Empiriese Fenomenologiese Refleksie:

Uit groeplede se beskrywings van hul beleving van psigodrama kan gesien word dat die intensiteit van hul emosionele betrokkenheid en openbaring verskillende fases deurloop. Dit kan genoem word die proses van emosionele betrokkenheid en openbaring. Die vlak van emosionele betrokkenheid en openbaring neem toe sodat 'n beweging vanaf beperkte betrokkenheid en openbaring na meer intense betrokkenheid en openbaring, waargeneem kan word. So kan daar byvoorbeeld gesien word dat die

ervaring van protagonis-wees aanvanklik vreesaanjaend is. Dit gaan gepaard met senuweeagtigheid en 'n gevoel van verlamming. Die vrees word gekoppel aan die opinie van medegroepede en onsekerheid rondom hul vermoë om begrip te toon vir die gevoel van die protagonis, asook 'n ervaring dat protagonis-wees daartoe sal lei dat ander sy privaatheid binnedring. Die aanvanklike vrees veroorsaak teenkanting teen emosionele openbaring en daar is 'n ervaring dat die proses onder dwang voortbeweeg. Afgesien van die vrees vir die opinie van ander is daar 'n sterk behoefte om die situasie met hulle te deel.

By aanvang van die psigodrama - reeds in die opwarmingsfase - is daar 'n vrees vir die geantisipeerde onkontroleerbaarheid van eie emosie. Hierdie vrees vir die katastrofiese gevolge wat die openbaring van emosie tot gevolg kan hê, lei tot die behoefte om die emosie aan bande te lê en veroorsaak by groepede 'n vrees om protagonis te wees.

Aan die begin van die proses is dit ook vir die protagonis moeilik om 'n duidelike onderskeid te tref tussen 'n groeplid en die karakter wat hy of sy verteenwoordig. Hierdie vaagheid van grense maak dit moeilik om te onderskei of emosie teen die groeplid of teen die karakter wat hy verteenwoordig, gerig word. Dit lei tot 'n beperking in die openbaring van emosie en in die vloei van die proses weens die protagonis se skuldgevoel teenoor die groeplid, terwyl die skuldgevoel nie deel van die lewensdrama vorm nie. Soos die proses vorder raak die onderskeid duideliker en beïnvloed die protagonis se houding jeens die groeplid nie meer sy houding jeens die karakter nie - en vice versa.

Die intensiteit van emosionele openbaring wat binne die psigodrama plaasvind, word gelykgestel aan die waargenome intensiteit van die betrokke probleem. Die hoeveelheid energie wat in die probleem geïnvesteer word, word ook in die psigodrama geïnvesteer. Hoewel dieselfde proses gevolg

word, verskil die intensiteit van betrokkenheid en openbaring in ooreenkoms met die waargenome intensiteit van die probleem.

Die vloeï van emosionele betrokkenheid is nie net sigbaar in die belewing van die protagonis nie, maar ook in dié van die hulp-ego's. Die groeplede ervaar aanvanklik 'n gebrek aan belangstelling en onwilligheid om deel te neem en die intensiteit van hul emosie is aan die begin van die drama laag. Soos 'n rol aangeneem word as hulp-ego, en hulle fisies betrokke raak by die drama, verhoog hul emosionele betrokkenheid. Daar is 'n opregte ervaring van emosie van die karakter wat uitgebeeld is en begrip vir die emosie van die karakter.

In die rol van 'n hulp-ego is daar ook emosionele betrokkenheid by die protagonis, inlewing in sy situasie en selfs skok in die besef van psigodrama se potensiaal tot emosionele loslating. Die emosionele betrokkenheid van 'n groeplid - selfs in die rol van 'n gehoorlid - lei tot die behoefte aan fisiese, liggaamlike betrokkenheid by die lewensdrama. Die vlak van emosionele betrokkenheid is afhanklik van die mate waartoe groeplede met die tema van die protagonis se lewensdrama kan identifiseer. Daar is 'n toename in betrokkenheid en 'n sterk impak op die groeplid se persoonlike situasie deurdat deelname as hulp-ego raakpunte met die groeplid se eie situasie aksentueer en groeplede is soms onbewus van die intensiteit van beleefde emosies tot hul in die psigodrama daarmee gekonfronteer word.

Die aanneem van 'n rol as hulp-ego vind aanvanklik op kognitiewe vlak plaas, maar hoe meer betrokke die hulp-ego by die drama raak, hoe hoër raak sy vlak van emosionele betrokkenheid. So kan gesien word dat die aanneem van 'n rol aanvanklik inspanning verg en dit verhoed algehele betrokkenheid, maar hoe meer vertrouwd die hulp-ego met die karakter raak, hoe makliker is dit om die rol te speel en om ook op emosionele vlak betrokke te raak.

Die aanvanklike onbetrokkenheid en onwilligheid van groeplede is reeds uitgewys en dit is teenwoordig in die opwarmingsfase sowel as aan die begin van die uitspeel van die lewendrama. Die opwarming word egter nie n t gekenmerk deur onbetrokkenheid nie. Dit word beleef as ‘n bekendstelling aan die aksie-gerigtheid van die metode wat voortgedra word in die res van die fases en dit word gesien as ‘n gemaklike manier van self-uitdrukking en ‘n inleiding tot die ontginning van emosie.

Die toename in emosionele betrokkenheid en openbaring kan ook gekoppel word aan die toename van die ervaring van die lewendrama as “werklikheid” - dit wil sê die beweging van die lewendrama vanaf die verlede of toekoms na die hier-en-nou. Hierdie ervaring van die situasie as in die hier en nou, is veral sigbaar by die punt van katarsis waar die drama die hoogtepunt van emosionele openbaring bereik. Aspekte van die drama wat bydra tot die beleving van die werklikheid van die situasie is die toekenning van simbole, selfaanbieding en voorstelling van karakters deurdat die protagonis hulle rolle aanneem en die opstel van die toneel. Die toekenning van simbole is ‘n proses waardeur emosies fisies op die verhoog teenwoordig raak in die gestalte van die hulp-ego wat die simbool uitbeeld - emosies word dus deel van die hier-en-nou van die ervaring.

In die afsluitingsfase kommunikeer die protagonis ‘n ervaring van empatie, begrip en sorgsaamheid vanaf ander groeplede. Daar kan gesien word dat die t endeel van dit wat aan die begin van die drama gevrees is en wat emosionele uitdrukking beperk het, aan die einde van die drama teenwoordig is. Daar is ook ‘n gevoel dat die protagonis deur die loop van die drama selfvertroue opgebou het en dat hy opregte en baie persoonlike emosies en ervarings met groeplede kon deel. Die kommunikasie van gedeelde ervarings tydens die afsluitingsfase bring by groeplede die besef van die universaliteit van hul ervarings en die ondersteuning wat uitgespreek word, verhoog vertroue. Hulp-ego’s deel ook in hierdie fase die emosie wat hulle in hul verskillende rolle beleef het en hierin kom hul begrip vir en empatie met

die protagonis na vore. Die inlewing in verskillende rolle en die sterk impak van psigodrama laat groeplede soms met 'n gevoel van oorweldiging en verwarring.

Die inlewing in óf die lewendrama óf die rol van 'n spesifieke karakter is 'n verdere prominente aspek van die belewing van psigodrama. Rolomruiling vra byvoorbeeld van die groeplid om hom in te leef in die rol van 'n ander karakter en om ondersoek in te stel na die psige van daardie karakter. Dit veroorsaak 'n heroorweging van sy gevestigde siening van die karakter.

Rolomruiling van die protagonis met die antagonis behels konfrontering met die realiteit van die antagonis se emosie, gedrag en motiewe. Dit lei tot skok, onvermoë om insig daarin te verkry, verwarring en 'n aanvanklike onvermoë tot inlewing in dié rol. Die impak op emosionele vlak is baie sterk en oorwegend negatief en die fokus bly op herbelewing van die protagonis se eie emosie in verhouding tot die antagonis en nie op inlewing in en empatie met die rol van die antagonis nie. Daar is ook sprake van oorspoeling deur die rol van die antagonis, asof hy werklik word in die rolomruiling.

Die rol van die antagonis het ook 'n negatiewe emosionele impak op die hulp-ego wat sy rol moet speel en dit bemoeilik die speel van die rol aansienlik. Daar is 'n konflik tussen sy onwilligheid om die rol te speel en die besef dat dit vir die protagonis van waarde kan wees.

Die dubbel-tegniek het ook 'n invloed op inlewing in 'n rol. Dit word waargeneem as 'n eksterne inset wat aanvanklik verwarrend is. Oorlaaiing vind op 'n kognitiewe vlak plaas terwyl die insette op emosionele vlak geprosesseer moet word. Die verwarring raak eers opgelos wanneer die klem nie meer val op die sê van die korrekte woorde nie maar eerder op die openbaring van die gevoel wat agter die woorde lê. 'n Wyse waarop die gevoel soms sterker na vore tree is wanneer die dubbel terugval op sy eie

ervarings wat soortgelyk is aan dit wat die protagonis uitspeel. Dit bring 'n groter mate van werklikheid aan die situasie en bevorder inlewing.

'n Verdere aspek van die belewing van psigodrama is dat groeplede dit as terapeuties ervaar. Daar is sprake van 'n poging om die protagonis te red, om hom uit die situasie waarin hy hom bevind, weg te neem. 'n Gevoel van magteloosheid vergesel hierdie behoefte. Dit is eers wanneer die protagonis die situasie deur middel van die psigodrama herbeleef en deur die situasie beweeg het, dat daar 'n waargenome terapeutiese effek is. Die protagonis beskryf dikwels sy gevoel na afloop van die drama as een van verligting en dat die probleem "ligter" voel.

Die loslating van die protagonis se emosie word deur die hulp-ego waargeneem, hy voel instrumenteel in die proses en dit laat hom met 'n gevoel van satisfaksie omdat hy ervaar dat hy deel was van 'n proses wat die protagonis "gehelp" het. Dit is reeds uitgewys dat hoe meer groeplede aanklank by die protagonis se situasie vind, hoe meer betrokke hulle by die drama raak. Daar is ook 'n ervaring dat die ander groeplede iets wys word van hul eie situasie en insig verkry deur aan 'n psigodrama met 'n relevante tema deel te neem.

3.2.5. Fase 5

Hier word gesoek na 'n substansiële fundamentele beskrywing en dit word verkry deur al die spesifiekhede ("specifics") van die verbandhoudende groepe betekenis-uitdrukkings (wat in stap drie gegenerer is) abstrak te maak.

Die substansiële Fundamentele beskrywing van die belewing van Psigodrama deur binnepatiënt adolessente, verkry deur die proses van Empiriese Fenomenologiese Refleksie:

Psigodrama word beleef as 'n proses van emosionele betrokkenheid en openbaring. Die proses word bekendgestel in die opwarmingsfase en bereik

'n hoogtepunt in die fase van katarsis waar die drama as werklikheid binne die hier-en-nou beleef word.

Hierdie proses is onlosmaakbaar van fisiese betrokkenheid en inlewing, hetsy as hulp-ego, protagonis of gehoorlid. Inlewing vind op verskillende vlakke plaas en word beïnvloed deur verwarring op kognitiewe vlak, vertrouwdheid met die rol van 'n karakter en intensiteit van die impak van die rol op die groeplid.

Tesame met die inlewing in rolle is daar bewustheid van eie emosionele ervaring soos die vrees vir die opinie van ander, die vrees vir die katastrofiese gevolge van die onkontroleerbaarheid van eie emosie, die ervaring van oorspoeling deur die rol van die antagonis, die aanvanklike verwarrende effek van die dubbel-tegniek, meegevoel met die protagonis en die losvloeiing van emosie tydens katarsis.

In die afsluitingsfase is die intensiteit van emosionele openbaring en betrokkenheid minder as tydens die uitspeel van die lewendrama en die klem is op die deelproses deurdat eie emosionele ervaring gekommunikeer word en die universaliteit van die protagonis se situasie na vore kom.

Die waargenome terapeutiese effek van die proses wat deur groeplede gekommunikeer word, word gekenmerk deur 'n veranderde perspektief van die probleemsituasie na afloop van die psigodrama. Die probleemsituasie word na afloop van die drama as meer hanteerbaar bestempel en 'n gevoel van verligting volg die herbelewing van die situasie.

3.3. Fundamentele Struktuur (FS) via Empiriese Fenomenologiese Refleksie (EFR)

Die metode wat hier gevolg is, is in Hoofstuk 3, afdeling 5.4. uiteengesit. Die verkryging van 'n fundamentele struktuur van die belewing van psigodrama behels reflektering op die inhoud van die ekstensiewe fundamentele

beskrywing ten einde die implisiete struktuur van die fenomeen na vore te bring. Dit word gedoen deur konfrontasie met elk van die belangrike temas of betekenis-uitdrukkings wat in die ekstensiewe fundamentele beskrywing opgeneem is. Daar moet deurentyd 'n dialoog wees tussen elk van die temas en die reflektiewe interpretasie daarvan in terme van wat elkeen uitdruk as fundamenteel van die bestudeerde fenomeen.

Die reflektiewe proses wat gevolg is om die fundamentele struktuur vanaf die ekstensiewe fundamentele beskrywing te ontgin, sowel as die ontginde fundamentele struktuur, sal vervolgens weergegee word:

Die Fundamentele Struktuur van die beleving van Psigodrama deur binnepatiënt adolessente, verkry deur die metode van Empiriese Fenomenologiese Refleksie:

Uit die ekstensiewe fundamentele beskrywing kom die tema dat psigodrama 'n proses van emosionele betrokkenheid en openbaring is, na vore. Dié proses word gekenmerk deur 'n inleiding tot fisiese betrokkenheid in terme van deelname aan aksie tydens die opwarmingsproses, die beleving van die drama as werklikheid - as synde in die hier en nou (met meegaande intense emosionele betrokkenheid en openbaring). 'n Volgende tema is dat die afsluitingsfase verbaal van aard is en gekenmerk word deur die mededelings van gedeelde ervarings, 'n besef van die universaliteit van ervarings en die kommunikasie van begrip en meegevoel. 'n Verdere tema is dat inlewing in rolle plaasvind en beïnvloed word deur tegnieke soos rolomruiling, dubbel, opstel van die toneel, toekenning van simbole en selfaanbieding. Die laaste tema is die waargenome terapeutiese effek van psigodrama deur die groeplede.

As daar gekyk word na wat hierdie temas uitdruk as fundamenteel van die beleving van psigodrama, word dit duidelik dat fisiese deelname in die uitspeel van 'n lewendige drama veroorsaak dat veranderinge op emosionele vlak plaasvind. Die verandering behels 'n toename in emosionele betrokkenheid

by die drama en in emosionele openbaring deur groeplede. Dit kulmineer in 'n ervaring van katarsis. Die besef van die universaliteit van ervarings in die afsluitingsfase en die meegaande ervaring van wedersydse begrip, is fundamenteel vir die struktuur van die belewing van psigodrama in soverre dit bydra tot die verandering in groeplede se perspektief op hul eie lewensituasies. Tegnieke soos rol-omruiling, dubbel, opstel van die toneel, toekenning van simbole en selfaanbieding beïnvloed inlewing en daardeur ook die aard van die emosionele betrokkenheid en openbaring en meer spesifiek die potensiaal tot ontginning van relevante emosies.

Hieruit kan die fundamentele struktuur van die belewing psigodrama soos volg geformuleer word: Die belewing van psigodrama deur binnepatiënt adolessente is die proses van parallelle toename in fisiese en emosionele betrokkenheid en openbaring en die inlewing in en ontginning van ervarings op emosionele vlak en 'n gevolglike nuwe perspektief op die herbeleefde situasie en ander soortgelyke situasies.

4. BRONNELYS

1. Colaizzi, P.F. (1973). *Reflection and Research in Psychology: A Phenomenological Study of Learning*. Dubuque, Iowa: Kendall/Hunt Publishing Company.

HOOFSTUK 5 GEVOLGTREKKING EN INTEGRASIE

1. INTEGRASIE

Daar is duidelike raakpunte tussen die literaturoorsig en die navorsingsresultate, hoewel die navorsing nie onderneem is om aspekte van die literatuur te ondersteun of te weerlê nie. Die raakpunte wat waargeneem kan word, word vervolgens uitgewys sodat die navorsing in die konteks van die literatuur geïntegreer kan word.

Die sleutelkonsep van “action and acting” is deur Moreno (1946) gesien as ‘n aspek van psigodrama wat groeplede in staat stel om met aspekte van hulself, waarvan hulle voorheen nie bewus was nie, in kontak te kom. Die fundamentele struktuur reflekteer hierdie siening van Moreno: fisiese betrokkenheid (“action & acting”) wakker emosionele openbaring en ontginning aan.

Die belang van die situasie en die beweging van die lewensdrama in die hier-en-nou as sleutelkonsep van die teorie is ook in die navorsingsresultate sigbaar. Dit is in die werklikheid van die hier-en-nou van die drama dat spontaniteit in die vorm van emosionele betrokkenheid en openbaring te voorskyn tree. Annelie sê byvoorbeeld in sessie 3 die volgende: “Near the end I started crying, I pushed Anton away like I would’ve liked to do with him, that night. It didn’t feel like butterflies, it felt like eagles inside my stomach, wanting to burst out and just grab the person and kick him and beat him up...It was so real. I felt so powerful.” Toe sy die situasie van daardie aand in die hier-en-nou van die sessie kon beleef het emosionele betrokkenheid en openbaring spontaan na vore getree.

Daar is in die navorsingsresultate dikwels verwys na die konsep van katarsis as die proses van emosionele loslating. Die literatuur lê ook klem op die proses van integrasie en ordening wat emosionele loslating volg. Dít kan

gesien word in subjekte se belewing dat die betrokke en ander relevante lewensituasies vanuit 'n nuwe perspektief beskou kan word. Laasgenoemde toon verder raakpunte met die sleutelkonsep van insig waarna Kellerman (1992:86) verwys as "action-insight". Dit is deur fisiese betrokkenheid dat groeplede ervarings kan ontgin en hul perseptuele veld kan herstruktureer. George verwoord dit in sessie 6 soos volg: "Dit was vanaand vir my of ek regtig met my ma gepraat het. Ek voel baie beter, my probleem voel ligter. Dit is van daai laaste deel waar ek met haar gepraat het, dit was asof my ma self langs my gesit het, asof ek met haar self gepraat het." Die laaste deel waarna George in hierdie gedeelte verwys kan gesien word as die punt in die drama waar katarsis plaasgevind het. Dit het hom gehelp om sy probleem op 'n ander wyse te ervaar en sy belewing van die insident is geherstruktureer.

Wat die rol van die gehoor aanbetref, is daar verwys na Moreno (1946:261) se siening van die twee dimensies van die gehoor naamlik produksie-gesentreerdheid en gehoor-gesentreerdheid. Daar is gesê dat die protagonis sensitief is vir die gehoor se opinie van hom - veral indien hy homself as 'n uitgeworpene beleef of nog nie die geleentheid gehad het om status in sy omgewing te verkry nie - soos in die geval van adolessente - en dat die gehoor 'n ondersteunende en bevestigende funksie in dié verband vervul. Die sensitiwiteit vir die opinie van ander is in die eerste fundamentele beskrywing as deel van die geïdentifiseerde protagonis-komponente genoem en daar is gesien dat hierdie vrees spontaniteit in die vorm van emosionele openbaring aanvanklik stuit. Die ondersteunende rol van die gehoor is sigbaar in die besef van die universaliteit van ervarings en in die kommunikasie van begrip vir en meegevoel met die protagonis. Die gehoor-gesentreerde dimensie van die gehoor kan in subjekte se belewing gesien word, deurdat gehoorlede wat die gebeure op die verhoog waarneem tot nuwe insigte kan kom en dit van toepassing maak op hul eie soortgelyke ervarings. Daniël sê byvoorbeeld na afloop van sessie 4 die volgende: "I have a lot of the same feelings as Annelie, similar stuff happened to me. I think I learned a lot too, like I must communicate with my parents".

Die Hollander Psigodramakurwe (Rabson, 1979:39) (sien Hoofstuk 2, afdeling 2.3.) gee 'n aanduiding van hoe die intensiteit van emosie oor tyd toeneem en weer afneem. Hier is 'n verskil sigbaar in subjekte se beskrywings van hul beleving van psigodrama. Daar is 'n ooreenkoms in die toename van intensiteit van emosionele betrokkenheid en openbaring tot by die ervaring van katarsis, maar die deurwerkproses kan nie uit subjekte se beskrywings so duidelik ingedeel word as 'n funksie van rolomruiling en "behavioural practice" nie. Uit subjekte se beskrywings wil dit wel voorkom of die deurwerkproses deels 'n funksie van die afsluitingsfase is, soos dit ook in die psigodramakurwe uitgewys word.

Een van die duidelikste kenmerke van psigodrama soos dit in die literatuur uiteengesit word, is die aksie-gerigtheid van die metode. Uit die fundamentele struktuur van adolessente se beleving kom hierdie beginsel sterk na vore. Dit is die fisiese betrokkenheid wat emosionele ontginning aanwakker.

Betreffende die funksie van die tegniek van rolomruiling, sê Blatner en Blatner (1988:75) dat die protagonis die grense van sy egosentrisiteit oorsteek wanneer hy rolle omruil en dat hy dan die ander persoon se perspektief kan ervaar en dat hy empatie met die ander se sienswyse kan verkry. Uit die subjekte se beskrywings blyk dit dat dit nie altyd die geval is nie. By rolomruiling met die antagonis vind daar "oorspoeling" deur die rol van die antagonis plaas en is groeplede dikwels nie daartoe in staat om empatie met die karakter te verkry nie. Groeplede se fokus bly in so 'n geval op hul eie emosionele ervaring en dit versterk dikwels eerder die bestaande houding jeens die antagonis. Hierdie tendens kan byvoorbeeld in die volgende stellings gesien word: Annelie (sessie 3): "It felt terrible to play him. I never imagined his role before, hear his voice all the time, I never want to be in that position again. I couldn't imagine that somebody could do something like that, it destroyed my mind totally, playing his role and to feel it was me lying

there and it was me getting kicked like that. It made me feel “no I can’t do this it is wrong.” en Janet (sessie 5): “Toe ek my stiefpa se rol gespeel het, het dit gevoel of ek soos hy begin raak - ‘n monster. Ek het dit gehaat. Ek wil nie ‘n monster wees nie, ek wil nie soos hy wees nie. Ek was bang, ek het gewens hy wil stop, ek haat sy stem, ek haat alles.”

Die literatuur wys daarop dat adolessente in ‘n proses van soeke na eie identiteit is en dat vaste idees en besluite eers werklik na adolessensie vasgelê is (Hopkins, 1983:75). Daar word verder melding gemaak van die “selfsug” wat dikwels die houding van die adolessent kenmerk (Rice, 1995:328-329). Dit mag moontlik ‘n verklaring bied vir die waargenome tendens dat die adolessente nie in alle situasies empatie met ‘n ander karakter kan ervaar nie. Dit mag wees dat ‘n sterk eie identiteit eers vasgelê moet wees, alvorens dit moontlik is om met die oortuigings van die antagonis gekonfronteer te word en steeds die vermoë te behou om apart van die persoon te bly en nie deur hom oorspoel te word nie. Aangesien die krisis van adolessensie een van “Identiteit vs. Rolverwarring” (Hopkins, 1983:75) is, is dit moontlik om te vermoed dat roloverwarring intree by konfrontasie met die antagonis en dat die groeplid dit as bedreigend ervaar omdat dit sy - tot dusver - tentatiewe en steeds onsekere besef van ‘n eie identiteit bedreig. Hierdie is slegs ‘n hipotese en deeglike studie sal onderneem moet word om te bepaal of daar wel waarheid in steek.

In die protokol-ontleding kom dit na vore dat groeplede dit moeilik vind om die rol van karakters wat ander eienskappe as hulle openbaar, aan te neem. Annelie illustreer byvoorbeeld in die volgende deel dat dit met tye moeilik is om die ouerrol aan te neem: “I could go into her role a bit but not totally because it is too different, well she’s very soft-hearted, well not that I’m not, but she, well she’s more lady like than I am and she’s got a book-type personality, she likes to sit and read books, she’s not a social person. So it’s not like I could be the same as she is”.

Anna Freud (1946) (weergegee in Rice, 1995: 328-329) maak melding van die feit dat die adolessent varieer tussen egosentrisiteit en selfsug aan die een hand, en preokkupasie met die behoeftes van ander aan die ander hand. Sy skryf dit toe aan intrapsigiese id-superego konflik. Die tendens dat groeplede dit moeilik vind om die ouerrol aan te neem kan in die lig van Freud se stelling beskou word. Die ouerrol verteenwoordig die superego in terme van samelewing-waardes en syding met daardie waardes en oortuigings kan beteken dat die id-impulse ontken en negeer moet word. Hierdie situasie versterk die intrapsigiese konflik wat reeds teenwoordig is en die groeplid vind die situasie daarom moeilik en sal verkies om dit te vermy.

'n Verdere kwessie wat tydens protokol-ontleding na vore gekom het, is dat die psigodrama nie veel waarde vir 'n gehoorlid het indien hy nie die tema van die protagonis deel nie. Dit kom byvoorbeeld in Anton se woorde na vore (sessie 4): "Ek weet nie, ek het nog nie eintlik sulke probleme soos Annelie gehad nie. Dit sou seker vir my iets beteken het as my ma so was, as ek sulke probleme gehad het". Hierdie tendens kan verstaan word as in gedagte gehou word dat die adolessent weens die aard van sy ontwikkelingsfase met sy eie identiteitsoeke gepreokkupeer is. Alternatiewe wat hom sal in staat stel om sy eie identiteit te vestig, word ondersoek en dit wat nie met hierdie saak verband hou nie, maak nie op sy aandag aanspraak nie.

Groeplede se vrees vir die onkontroleerbaarheid van hul eie emosies en gevolglike teenkating teen die uitspeel van hul eie psigodrama kom ook in protokol-ontleding na vore. Lea sê dit in sessie 4: "I know if I do the psychodrama and you find out part of me, I might get aggressive, 'cause I might get angry and destroy something and I'm scared that I might hurt somebody". Dit kom ook in Neels se woorde (sessie 5) na vore: "As ons dalk eendag my psigodrama doen, ek weet nie, dit sal nie goed wees, ek sal te kwaad word, ek is bang ek maak mense seer". Tydens adolessensie is die persoon se aanvaarding binne die sosiale omgewing vir hom belangrik. Die adolessent moet as onafhanklike identiteit deur veral sy ouderdomsgenote

aanvaar word. Dit wil uit die protokolle voorkom of groeplede vrees dat die onkontroleerbaarheid van hul eie emosies verwerping deur ander groeplede tot gevolg sal hê. Aan die einde van die psigodrama het groeplede egter telkens na die terapeutiese waarde van die ondersteuning van medegroeplede verwys. Dit wil dus voorkom of psigodrama vir groeplede die geleentheid gee om gevreesde of onkontroleerbare emosies te eksploreer binne 'n omgewing waar hulle steeds sosiaal aanvaar word.

Hierdie studie help om die potensiaal van psigodrama in die behandeling van adolessente uit te lig. Psigodrama bied vir die adolessent die geleentheid om te eksploreer, te ontdek en te ontgin binne 'n beskermde situasie waardeur hy 'n nuwe perspektief op die herbeleefde en ander soortgelyke situasies kan kry. Verdere navorsing sal uiteraard nog lig op hierdie kwessie kan werp en sal 'n waardevolle bydrae tot die bron van kennis wees, waaruit die psigodrama-terapeut kan put in sy werk met adolessente.

2. GEVOLGTREKING

Uit die aard van die data-analiseringsproses word die resultate saam met die proses gegee. Die ontledingsproses het beweeg vanaf 'n fundamentele beskrywing wat verkry is deur die bestudering van die fenomeen soos dit na vore gekom het in die beskrywings van die subjekte tot by die fundamentele struktuur van die belewing van psigodrama deur binnepasiënt adolessente wat verkry is deur die metode van Empiriese Fenomenologiese Refleksie. In hoofstuk drie is die volgende navorsingsvraag gestel: "Wat behels die belewing van binnepasiënt adolessente wat aan 'n psigodramasessie deelneem?" Die antwoord hierop is vervat in die fundamentele struktuur: Die belewing van psigodrama deur binnepasiënt adolessente is die proses van parallelle toename in fisiese en emosionele betrokkenheid en openbaring en die inlewing in en ontginning van ervarings op emosionele vlak en 'n

gevolglike nuwe perspektief op die herbeleefde situasie en ander soortgelyke situasies.

Hierdie fundamentele struktuur is die eindresultaat waarna in die data-analiseringsproses gewerk is. Een van die redes waarom daar besluit is om Colaizzi se metode van data-analising te volg, is dat die resultate van die proses, soos dit sistematies deurbeweeg tot by die fundamentele struktuur, duidelik aan die leser gekommunikeer kan word in die vorm van beskrywings. Dit is myns insiens vir die leser nodig om ag te slaan op die hele analiseringsproses, vanaf die eerste fundamentele beskrywing tot by die fundamentele struktuur, om werklik begrip en aanvoeling te hê vir die komplekse beleving van psigodrama deur binnepasiënt adolessente.

Die analiseringsproses kan verder gesien word as 'n poging om terug te keer na wat Husserl noem "the things themselves". Dit is 'n poging om die essensie van binnepasiënt adolessente se beleving van psigodrama te ontgin en te verhelder. Die fundamentele struktuur is nie dié van psigodrama nie, maar wel van die beleving daarvan. Dit is 'n weergawe van die interne prosesse wat die beleving kenmerk en nie van die objektiewe feite van wat in psigodrama gebeur nie. Dit is nie 'n metodologiese analise van psigodrama nie, maar wel 'n weergawe van hoe die toegepaste metode se betekenis gestalte aanneem in die beleving daarvan.

Dit is om hierdie rede dat die fundamentele struktuur van die beleving van psigodrama nie na die verskillende fases of tegnieke wat deel is van psigodrama as terapeutiese metode verwys nie, maar wel na die essensie van die beleving daarvan.

3. AANBEVELING VIR VERDERE NAVORSING

Eerstens word daar aanbeveel dat indien 'n soortgelyke navorsingsprojek onderneem word, 'n meer gestruktureerde onderhoud of vraelys ontwerp word om die data te genereer. In hierdie projek is subjekte bloot gevra om hul beleving te beskryf en dit het tot gevolg gehad dat subjekte uitgebrei het op wat gebeur het eerder as om net te fokus op hul beleving daarvan.

Wat onderwerpe vir toekomstige navorsingsprojekte aanbetref, kan daar ondersoek ingestel word na bogenoemde verskynsel dat rolomruiling nie in alle gevalle tot empatie met die sienswyse van die ander karakter aanleiding gee nie. 'n Navorsingsprojek in hierdie verband kan byvoorbeeld poog om vas te stel of dit slegs die geval in adolessente-psigodrama is en of dieselfde verskynsel by volwassenes waargeneem kan word.

'n Verdere navorsingsprojek wat uit hierdie studie vloei is 'n ondersoek na die subjekte se beleving van individuele tegnieke byvoorbeeld die beleving van groeplede van die dubbel-tegniek.

In hoofstuk een daar verwys na die bruikbaarheid van psigodrama as terapeutiese metode in alle gemeenskappe weens die universaliteit van drama as ekspressiemedium. Die veld lê braak vir psigodrama-navorsing op transkulturele gebied en aangesien kwalitatiewe navorsing daarop gerig is om die fenomeen te verstaan, kan dié tipe navorsing met vrug gebruik word om deel te vorm van 'n uiters waardevolle bron waaruit die psigodrama-terapeut kan put om die volle potensiaal van die metode te ontgin.

4. BRONNELYS

1. Blatner, A & Blatner, A. (1988). *Foundations of Psychodrama: History, Theory & Practice*. New York: Springer Publishing Co.
2. Hopkins, J.R. (1983). *Adolescence: The Transitional Years*. New York: Academic Press.
3. Kellerman, P.F. (1992). The Psychodramatist. *Journal of Group Psychotherapy, Psychodrama & Sociometry*. Vol 45, no 2, 74-87.
4. Moreno, J.L. (1946). *Psychodrama (Vol I)*. Beacon, New York: Beacon House.
5. Rabson, J.S. (1979). *Psychodrama: Theory and Method*. Department of Sociology, University of Cape Town, South Africa.